

مجموعه آثار

۱۸ نجی سنه

۱۵ جمادی اولی ۱۳۱۵

جزء، عدد : ۷۰

رساله پښمرده حقنده ملاحظات ادبيه

(مابعد عن جزؤ ٦٧)

« فوقده بغتة آچیلوب بر درین سما »

دیهه باشلايان صونه بڅنوع منظوماندۀ اخیراً کوریان معرفت ناظماني اودرجهده ناطق دکلدرد . بگنیلیرده ایسته یلنلر شیلرکې مصرعده کی سما صونه نڅ اوچنڅې قطعہ سنڅ برنجی مصرعی ایله ایضاح ایدیلهرک :

« بر فکر ایش سما دیدیگم مشرق ذکا »

دینور .

بزم براز آکلایه بیلدیکمزۀ کوره فرانسه اشعارندۀ صونه نڅ درجۀ اهمیتی پک زیاده اولوب فرانسه شعرای بنامندن اکثری بڅ معرفتده حازید طولاً اولدقلى مثللو سنبن اخیرۀ ظرفندۀ دخی (ژوزه ماریا دوهره دییا) کې بر شاعر بڅ خصوصده یعنی بر فکر تاریخی ویا بر فکر عاشقانه یی تاریخندن بوله بیلدیگی وقایعه تطبیق ایله ادا ایتدکده مهارت کامله کوستره یلش وصونه تنظیمی بزده هنوز یگی اولدینی کې تعمی حالندۀ شعر مزده نه درلو بر تحوّل حصوله کتیره جگی هنوز مشکوک بولنمش اولغله بڅ بایدۀ بیسان فکر ومطالعینی هنوز یازمقدۀ اولدینمز (اساتذۀ ادب وادب عثمانی) نام اثر مزۀ ترک ایلدک . مع مافیه شونی سویلیه بیلیرم که استاد محترم بڅ پارچینی بر ملعبۀ نظم اولق اوزره یاییو برمشدر .

حتی (یدی سنه لک بر چو جوقده سیوری بر ذکا) حکایۀ لطیفه سنڅ بونی تعقیب ایتسی دخی خوشبجه بر شعر حلال تشکیل ایدبور . معلمه سنڅ شایقه سنه عموداً چیوی میخلایوبده کوردیگی تهور اوزرینه سپر صاعقه دیبن ارچندۀ اگر پدز

مكروملرينىڭ كەندى لطفىة طفلانەسىنى شەشكەر چاقىرىدۇ ، مەلەسنىڭ كوزلىرىنى
 ايىكى (برق سىياھ) دە دۇندىرەك ، سەداسە (صدای رعدا) دىيەك ، (سېر ساقەدەر
 چونكى ..) جۈپىدىن سىڭرە گلەجىك سوزلارنى مېخوشلىغىنى كەسەك ، ھەلە بۇ سوزلارنىڭ
 اوزىرىنە مەلەنىڭ ھەم مۇجە آب حىرەتە دۇنۇب ھەم دە طوكە قالدېغىنى كۆرەك يازدىغىنى
 كۆرسە (احتمال كە كۆرەشدر) اويلە كۆرك كۆرك دىكەل قەقەلەرلە كۆلر . آنەك
 ايجون بۇ سېۋىرى ذكا مەسلەسىنى سىحر جلال عد ايلدم .

« ياد ايت » عنوانى منظمۇم غىرا بىدايت اتشارىندە نەسل طاتلى طاتلى اوقۇغۇش
 ايسە شەمدى دە يىنە اولەت خاطر نوازىنى غائب ايتماشدر . اكرم بىك افندى بۇ بولە
 تىظىم بېۋوردىلرى نەشىدە لردە اكثريا حسن موفىق اوليورلر . ھەلە منظمۇمەنىڭ :

بر قلب رقيق و ناتوانله

فرقتدە نە چىكىگىم سىلغۇز

ھجرانلە .. سەملە ... امتحانلە

اما كە وفای دل سىاغۇز !

سودمەسە سىنى بودرلو سودم ..

سەنسىن بىكا ماىە تفىكر !

ايتىدكە لسانم اوزرە دانم

اذكار مېھنىت كىكر

ياد ايت بىنى سەن دە كاه ياد ايت

بۈگى پارچەلرى مەشار الەيك لسان حال ادىبانەسى اولان رقت اداسەنە خاص
 بولۇشلردىنر .

(ياد ايت) دن سىڭرە يىنە غىرىتە نەشر اولنان ملاحظات حەكمىيە دن بر قاقچى
 سىرە ايلە دىزىلىش . ادىب مەخترم بۇ ملاحظاتنىڭ بىر نەدە بىشرىتەك ھالى نە اولەجىق
 دىيە تاسەف ايدىيور ، بىر نەدە انگىلىزلىرىنىڭ نەقدىنى ھىياتە تەبىدىل ايلەيور ، بىر نەدە دىۋار
 نەقوشنىڭ نەظر حەكمەتە نەلر سويلەيدىگىنى بىلەيدىيور ، دىگىر نەدە ھەنەرلە لايىقىلە سىندىرىلە مېان
 علوم و فنون مەتنوعىنى مەدەنى ضرر دىدە ايدىن اغدىيە نافعەيە بىگۇر دىيور ، بىر دىگىر نەدە

جهانك اڻ فاسفنى علم ايله آلوده اولانده بوليور، آندن آشاغیده بؤلانده ايسه
ساعتلری آتون اولانلرڻ وقتلریڻ قیتملریڻ بیله مدکارینه ذاهب اوله رق :
» مجوه ساعت ايله تعین ایدیلاں اوقاتك قیتملیسی اندردر « بیوربورلر .

آکارم آه ايله هر یرده سنی

مصرع بر جستہ سنك صاریلوب وجوده کتیردیگی شرقی قطعہ لری نه قدر
خوش، نه قدر سلیس . فقط آنی تعقیب ایدن (برلاقردی) دیدی قودی کی آرمیه
صوقولمش و خرابمه، اضطرابمه قافیله غزل ايله باد سحرڻ نفحه بر اولدیغی قطعہ یی
ومشار الیه نه ایچون توبه ایتدیردیگی بللی اولیان مفردی و
(آفتیمسین ای شوخ سرفرازی زمانك)

مطلعلی شرقی بی سوروکیلوب ینه پرویزه قدر ماجرای ایلر یلتمشدر .

(پرویز) اڻ بو یارچهلرنده حکیم ادیب، قلم دیلن رفرف لاتهای بیانك عنان
قدرت بیانی ارخا ایدهرک خیابان بهشتیدن، بر نوع مظاره آرامدن، عادتاً موسیقار
ذی حیات اولان قوشلردن، ملکارڻ خنده لرندن آچیلش شفقلردن، احزان سودادن
یایله مهتابلردن، بدبختی ایتامدن قارارمش گجهلردن، ویقتور هوغونك (اشها
سومکله آچیلیر) کلانندن بحث ایدهرک بتون دقایق امور دنیا آکا مکشوف
وروشنا اولدیغی ایچون شو یولده بر سوال صوربور :

(سویله ای خامه ! بؤ عالمده مسعود اولان کیمدر؟) واسفا که بؤ علامه کل،

بر جواب بیله ویرمیور .

پرویزدن صگره (دوت ترنم) دها وار . استناد محترم شرقی بی ترنم قلب
ایده جك بضاعه موسیقی بی سامعه نواز احترامز اولان بر قاج بسترلریله اثبات ایلش
اولادلرندن شرقی تنظیمی خصوصنده دخی سلیقه ادیبانه لرنده بر سهولت مخصوصه
کور یاییور . مثلاً :

رحم ايله مزسه ك حالم یماندز .

✱

حسن ملك مثالكه جانلر طیانمیور

✱

نه دندړ سويله کونکلم انکسارک

✱

چيغمه اي غم خاطر مدن بر زمان

نقرا تلي کي لسان تر نمد سامينه ايصال تاثر ايده جک مصراعلر موجود در .
شاعر، مفارقت حکايه سنده غالبا آري آري حسله تابع اوله دق وياخود
آزالقده بر يازم دق نادرا تصادف ايديان بر (سوزه) اي قلمه الموق هوسنده
بولتمش اولمالی که (قاره و آز مقوس قاشلر ... آنلرک آلتنده (کذا) قاره بيوجک
کوزلر ... آنلردن صکره اوفارق طوبخه بر برون ... برونن صکره (عادتا بر
آغز) اک صکره ده يو وار لاق ديه علام وجهيه سنی تعريف ايديگی قادي استخفاف
ايدر گي وياخود او قلمه مخصوص ، او شيوه بيان استادانيه خاص بر ادای ديگرله
يواش يواش نظر مطالعيه عرض ايده رک ارباب دقي (مشغوف تحسر) و محبور
تفکر ايدن حزن دلشکار وفتور جذبه دارني باليان يوزينک بوزوشقارني ، صاريلقارني
آکلانديني صيره ده قرق قرق ايکي ياشلرلنده بر (بانوي پريده جمال) اولديني
بيلدريور .

مفارقتک اساسي همان هر کون وقوعه گلان مفارقت عاديدهن عبارتدر . اوغلي
آمريقايه کيدن بر والده واپوره قدر گلور ، کوکرتده اوتوريورلر . بربرلرينه نظر
تحسره باقيورلر ، واپورک حرکت زماني حلال ايدور . کمچيلر تشييجيلره طيشاريه
چيقتک ديور . چيقيورلر ، قادينده چيقيور . واپور قالقيور . جوجق مندياني
صاللابور . آناسي صاللابور . کمی اوزاقلاشدقچه منديللر صاللابور . بر زمانه قدرکه
آرتق آندن اوتهمسي کورونميور . يالکز قادينک سياه کنارلي دستمالک قانلري
ايچنده بوغمغه چالشدني واستاد محترمک (خنجريق) يرينه الفاظ صوتيه دن اولمق
اوزره ايجاداً استعمال ايلديگی (هيغ هيغ) لري ايشيديلور .

حضرت اديب بو نوع حکايه لوده احساسی مطلوب اولان نقاط مؤثره ي غالبا
وصف ترکیبی، ترکیب وصفی استعمالنده ، الفاظ صوتيه ايجادنده ، صنعت تکريري
الزامده ، سونوک بر خياله اتباعده ، عادي بر ماديني تصوير ايتک کي چابوق

یازیلیر، دوشونلرگه احتیاج مس ایتمز شیرده و بزم اسکی زمین حکایات غریبه‌یی
یگی زمینه قلب ایتمک اصولنده موجوددر ظننده بولمقده اولمالیدر. چونکه اون بش
سنهک صحیفه اقلام عثمانی بر کره آجیله حق اولورسه (مفارت) نامه وعین ماده‌یی
معرف اولمق اوزره بلکه یوزلرجه سنه تصادف ایدیلور.

(مفارت) (ثروت فنون) ده نشر ایدیلگی کون هرکس کمال اشتیاق ایله
اوقومغه شتاب ایتمش ایکن میل مزاج کویسی جدیدنه غالب اولان رفقادن بری :
— یا محسن بگک ویا شمسناک کوچیکدر دیبه برقاچ کشینک هوسنی قیرمش
ایدی. بو عاجز هنوز محسن بک ایله شمسناکی مطالعهدن محروم اولدیم ایچون
شمذیلک بیان مطالعه ایدیم. فقط طرز تصویر، باخصوص فرقتک هرقلده
اویاندیرمه‌سی طبیعی اولان حس تأثر بوراده زور ایله طویلانمش، کلچه حالنده
طوران کلمات و تراکیب مزجه آره‌سند صیقیشوب بوغولمشدر. هله او
نوجوانه و یاخود صاحب اثرک کمال اعتنا ایله بولوب بولوشدیروب نقش ایتدیگی
(او شعله جواله حیات) جزئی بر اثرکدر اصابت ایتمه‌سی مفارتده حصولی
عادتاً طبیعی اولان سوزش تألمی سوندیریور. بوندن ماعداً آنا ایله اوغلاک کوکرته‌ده کی
محاوره‌لری اودرجهده بسیط، اودرجهده بی‌روح که اگر سرنامه مفارت اولمسه
انسان (نوجوان) ی خسته، قادی (دلی) ظن ایده‌جک. باقک حسب حالی
نه یولده یوریدیورلر :

(دلی قانلینک بر الی قادی‌نک ایکی الی ایچینده اولدینی حالد ساکن ساکن
قونوشیورلردی .

بر آره‌لق دلی قانلی او سیاه ... کور ... قیورجق صاچلرله متوج باشی
قادی‌نک گوکسینه طیادی . قادین او صاچلری پارماق‌لرله قارشیدیروب ایلری به
طوغری باقیوردی . ایکسی‌ده سکوته وارمشلردی ... ایکسی‌ده مستغرق افکار
اولمشلردی . بو ائشاده قادی‌نک کوزلرندن دیشاری به فرلایان ایکی قطره دلی قانلینک
صاچلرینه دوشدی . دلی قانلی بو سقوطک ضربه خفیفه‌سنی طویمقله برابر
النی صاچلرینه کوتوردی . پارمقلرنده حس ایتدیگی یاشلمقدن صاچلرینه دوشن

شیئ نہ اولدیغنه انتقال ایتدی . ایشته اوزمان ینه بردن بره رنک لطافتنی قاجیرمش اولان گوزل چهره سنی قادینه دوندیردی . ملکانه بر تبسم کوزلرینی نور سرور ایچینده بر اققشدی [بزم رفقای تحریردن بعضلرینک قونت ، نوول ، رومان یازمق خصوصنده التزام ایلدکلری اسلوب مکمله نسبتله فوق العاده دوشوک، هر دلو آثار حسیه دن محروم اوله رق یازمق و روحه تماس ایده جک یرلری (بو ذات الحیاة لوحه غرای علاقه روحانیه) گبی نرکسیلری، ویسیلری مزارنده کنیدیلرینک (بر غریب لذتله شیرینکام) اولدقلری صورتده شیرینکام ایده جک اولان تراکیه التجا ایلله تصویر ایتک مقدمه ده دخی دیمش اولدیغمز اوزرنده بزم گبی سیلاب زدگان ترقی به خوش کورونمبور . استاد بزی غفو ایتسون . بز مشکل پسندلکی طبع عرفان عالیلرندن استفاده ایدهرک قازاندیغمز جهتله محصول قریحه ادیبانه لری اولان و محضا اورویا قونت ویا اوفاق نووللرندن برینی تنظیره هوسلمکدن عبارت بولنان بویله بر حکایه نی بگشنامکده معذرتمز آشکاردر .

شو حالده بردها تکرار ایدلم :

پژمرده ، صاحب اثرک اکثریا دوشدیکگی درکات عجز ایلله آرده صرده کوستردیکگی میل تعالینک بر یرده تماشایی امکاتی مصور بر مجموعه در .

فقط استاد محترمی بر پژمرده ایلله آکلامق قابل اوله ماز . آنده کی میل تعالی یی ارانه ایلهمک مطالعه آثارندن صگره فکرده حاصل اوله جق عمر ادیبسنی تقدیر ایتمکله ممکن اوله بیله جگی جهتله افکار حکیمانه سنه جولانگاه اتخاذ ایلدیگی (تفکر) ی قریباً دست تعظیم استفاضه به آله جعفر .

(مابعدی نسخه تالیه ده)

احمد راسم

